

# LäSt

Test i läsförståelse, läsning och stavning för åk 1–6

Åsa Elwér

Inger Fridolfsson

Stefan Samuelsson

Christina Wiklund

Exempel

Förlagsredigering: Catharina Löf  
Grafisk formgivning: Marit Karlsson  
Tryck: Elanders, Stockholm 2020  
Art.nr: 252-101

© Hogrefe Psykologiförlaget AB, 2011, 2013, 2016

Tredje omarbetade upplagan, 2016.

All kopiering förbjuden!

Mångfaldigande av denna handledning, helt eller delvis, är enligt lagen om upphovsrätt förbjudet utan medgivande av Hogrefe Psykologiförlaget AB. Förbudet avser handledningens innehåll i sin helhet (text, tabeller och testuppgifter) och gäller varje form av mångfaldigande: genom tryckning, duplicering, digitalisering etc.

Texterna i Läsförståelsetestet är återgivna och redigerade med särskilda tillstånd från förlagen Nicotext /Studentlitteratur/ Wildlifegarden samt från websidorna: [www.destinationmallorca.se](http://www.destinationmallorca.se), [www.flygvapenmuseet.se](http://www.flygvapenmuseet.se). Artikel hämtad med särskilt tillstånd ur Motala & Vadstena tidning.

# Innehåll

Förord	5
1. Inledning	7
2. Vad är läsning?	7
3. Avkodnings- och stavningsutveckling	8
4. Läsförståelse – en komplex färdighet	9
5. Olika typer av lässvårigheter	9
6. Varför ska man använda LäSt?	10
7. Utveckling av LäSt	12
8. Beskrivning av urval till normeringen för avkodnings- och stavningstesten	12
9. Beskrivning av urval till normering av läsförståelsetestet	16
10. Realibilitet och validitet för avkodnings- och stavningstesten	19
11. Reliabilitet och validitet för läsförståelsetestet	21
12. Administration	22
Avkodnings- och stavningstesten	22
Läsförståelsetestet	22
13. Instruktioner	23
Instruktioner – Avkodning nonord A och B	23
Instruktioner – Avkodning ord A och B	24
Instruktioner – Stavning vid individuell testning	25
Instruktioner – Stavning vid grupptestning	25
Instruktioner – Läsförståelse	26
14. Sammanställning av resultaten från LäSt	27
Översättning av råpoäng till läs- och stavningsålder	30
Översättning av råpoäng till skolålder	30
Översättning av råpoäng till percentil	31
Översättning av råpoäng till stanine	31
15. Vad betyder de olika måtten i LäSt	32
16. Tolkning av resultaten från LäSt	32
Referenser	35
Appendix 1–10	37
Facit till Läsförståelsetestet	45
Stavningstestet	46

## Förord

LäSt är ett testmaterial för kartläggning och diagnostisering av grundläggande färdigheter i avkodnings- och stavningsförmåga samt läsförståelse bland elever mellan år 1 och 6 i grundskolan. Användare av testet är lärare, speciallärare, specialpedagoger, logoped, psykologer och andra som i sin dagliga yrkesutövning vill försäkra sig om att enskilda elever eller grupper av elever utvecklar en tidig skriftspråklig kompetens som motsvarar den tid som de har haft formell läs- och skrivundervisning i skolan. LäSt är också ett standardiserat test som vänder sig till forskare.

LäSt har tillkommit inom ramen för ett internationellt tvillingprojekt som pågått sedan 2003, där liknande testformat har använts. Åsa Elwér, Inger Fridolfsson, Stefan Samuelsson och Christina Wiklund är alla verksamma vid institutionen för beteendevetenskap och lärande vid Linköpings universitet och ingår i den

forskargrupp som tillsammans arbetat i tvillingprojektet. Åsa, Inger, Stefan och Christina har gemensamt bidragit till allt arbete som det inneburit att utveckla avkodnings-, stavnings- samt läsförståelsetestet. Dessutom har ett antal yrkesverksamma lärare och logoped varit till stor hjälp med att samla in data till normeringen. Dessa lärare har också bidragit med värdefulla synpunkter som påverkat testens slutgiltiga utformning. Vi vill särskilt tacka Helena Martell och Per Hjertstrand som har genomfört stora delar av normeringen för avkodnings- och stavningstestet för årskurs 6 i samband med deras uppsatsarbete vid Lunds universitet (Martell & Hjertstrand 2011). Normeringen av läsförståelsetestet har genomförts av Christina och Inger.

Linköping 2015-09-25  
Åsa, Inger, Stefan och Christina

Exempel

## 1. Inledning

LäSt är ett testmaterial som kan användas vid kartläggning och diagnostisering av elevers avkodnings- och stavningsförmåga samt läsförståelse. Testen i LäSt kan användas av lärare, logoped, psykologer eller personal inom andra yrken för att på ett effektivt sätt skaffa sig information om förmågenivån hos barn i årskurs 1–6. Testet kan också med fördel användas av forskare inom olika discipliner som studerar tidig skriftspråklig utveckling hos barn. LäSt är utifrån svenska förhållanden ett unikt testmaterial med många användningsområden. Exempelvis kan man använda LäSt för att uttrycka avkodnings- stavnings- och läsförståelseförmåga i läsålder, stavningsålder, skolålder och percentiler. I normeringen av LäSt ingår även stanineskalor. Resultaten från LäSt ger också möjligheter att följa och beskriva barnens utveckling över tid. Mer om olika användningsområden för LäSt redovisas i denna handledning.

Handledningen till LäSt innehåller allt du behöver veta för att använda och administrera testet. I handledningen ingår en detaljerad beskrivning av urvalet som har ingått i normeringen, information om reliabilitet och validitet samt kortfattad information om hur man tolkar resultaten. Här finns även orden som ingår i stavningstestet, instruktioner till användaren av LäSt och normeringen i form av tabeller samlats i ett appendix. Men först en teoretisk bakgrund till testet, en utförligare beskrivning av de olika användningsområdena samt kortfattat om hur testutvecklingen har gått till.

## 2. Vad är läsning?

Att läsa kan innebära en aktivitet på olika kognitiva nivåer beroende på vem du frågar. För ett litet barn kan läsning exempelvis innebära att titta på bilder och samtidigt berätta en historia från minnet. Senare i läs- utvecklingen kanske läsning betecknar att koda av skrift korrekt. Den duktiga pedagogen kan också skilja mellan de olika sätt som barn använder för att avkoda ett ord. Men slutmålet för en pedagog som lär barn att

läsa är att barn ska kunna läsa korrekt och med flyt för att självständigt kunna lära sig från texten, och att läsandet ska vara lustfyllt. Viktiga byggstenar för att uppnå dessa mål är läsflyt och god läsförståelse. Gough och Tunmer (1986) förklarar läsförståelse som en produkt av avkodning och språkförståelse med en enkel formel som kallas för *the Simple View of Reading*.

$$L = A \times F$$

Formeln ska utläsas enligt följande: läsning är lika med avkodning gånger förståelse. Detta ska tolkas som att både avkodning och språkförståelse är nödvändiga för att uppnå läsförståelse. The Simple View of Reading kan kännas som en trivial formel, men mycket experimentellt arbete ligger bakom verifierandet av formeln. Hur väl en nybörjarläsare förstår en text bestäms till stor del av avkodningsförmågan, men när en viss grad av läsflyt uppnåtts förklarar den språkliga förståelsen en allt större del av variationen i läsförståelse. Språkförståelse kan man mäta med hjälp av hörförståelse och i viss mån med olika test som mäter ordförståelse (Elwér 2014). Men vi ska dröja oss kvar vid just läsflyt. Automatisering av läsprocessen är av stor vikt för att kunna läsa med god förståelse. Perfetti (1985) visade i sina studier att eftersom det kognitiva systemet har begränsade minnesresurser, krävs det att avkodning och läsning av enkla meningar går automatiskt för att lämna minnesutrymme åt mer avancerade kognitiva processer som krävs för god läsförståelse. Dessa kognitiva processer är exempelvis att göra inferenser (läsa mellan raderna) och att hämta relevant kunskap från långtidsminnet. Individer med avkodningsproblem får ofta problem med läsförståelsen. De använder sina kognitiva resurser vid avkodningen. Detta gör att de kognitiva resurserna inte räcker till för de processer som behövs för förståelsen. The Simple View of Reading kan således användas för att hitta olika förklaringar till läsförståelseproblem. Problemen är antingen en effekt av dålig avkodning (specifika läs- och skrivsvårigheter), dålig språkförståelse (specifika läsförståelseproblem) eller en kombination av båda faktorerna.

LäSt är ett redskap att använda vid bedömning av elevens grundläggande färdigheter i läsning, stavning och läsförståelse. LäSt inriktar sig alltså både på den viktiga avkodnings- och stavningsinläringen när barn lär sig läsa under de tidigare åren i skolan, och den fortsatta utvecklingen av läsförståelse som är av stor vikt för att *läsa för att lära*.

### 3. Avkodnings- och stavningsutveckling

Utveckling av avkodnings- och stavningsförmågan går hand i hand. De båda delarna påverkar varandra och bygger upp ett fonologiskt system som kopplas till alfabetiska symboler samt i förlängningen ett ortografiskt automatiserat system (Fridolfsson 2015). I litteraturen beskrivs utvecklingen ofta i form av stadier eller faser som barnen ska ta sig igenom för att få flyt i läsningen och för att kunna använda sig av skriftspråket för att stava till merparten av orden i språket. Stadieteorierna inom avkodning (Frith 1985; Ehri 1995) skiljer sig något åt, men det råder enighet om minst tre nivåer inom utvecklingen. Dessa nivåer är inte statiska utan gränserna mellan dem är flytande.

Den logografiska strategin innebär att barnet ”läser” utan att använda sig av alfabetisk kunskap. Läsningen handlar då om att koppla tydliga visuella ledtrådar till ordens betydelse, och orden läses som bilder (logografer). Dessa visuella ledtrådar kan vara beroende av exempelvis typsnitt, färg och form. Det betyder att ett barn som kan läsa ett visst ord logografiskt sällan kan läsa samma ord skrivet i en annan form eller färg. Eftersom de flesta ord inte har tydliga visuella särdrag är möjligheterna att ta sig igenom en text med logografisk strategi ofta mycket begränsad. När barnen använder en logografisk strategi kan de inte avkoda text. Det är först när barnen utvecklar en alfabetisk kunskap som läsutvecklingen tar fart och en ny fas i läsutvecklingen börjar. För alfabetisk läsning krävs framförallt fonologisk medvetenhet och bokstavskänedom. Barnet måste vara medvetet om namnen på bokstäverna och framför allt bokstavsljuden. Fonologisk medvetenhet definieras som förmågan att uppmärksamma hur språket är uppbyggt ljudmässigt.

På så sätt etableras den så viktiga relationen mellan språkljud (fonem) och bokstäver (grafem) (Adams 1990). Barnen lär sig den alfabetiska principen och kan koppla grafem till motsvarande fonem. När barnen har fullständig kunskap om det alfabetiska systemet kan de avkoda många ord som de aldrig läst tidigare. Övning ger färdighet och i takt med att barnet (eleven) läser alltmer text och med allt större flyt övergår läsningen från att ha varit alfabetisk och därmed baserad på ljudning (alfabetisk läsning) till att bli alltmer baserad på igenkänning (ortografisk läsning) av hela eller delar av ord. Omfattande övning i läsning leder till ordigenkänning eller ortografisk läsning för en stor del av de vanligaste orden. Följden blir att ord eller delar av ord finns lagrade i minnet. Orden behöver alltså inte avkodas som nya ord varje gång. Ortografisk läsning är mycket mer ekonomiskt för det kognitiva systemet och ordavkodningen går därför successivt allt snabbare genom att ett ortografiskt lexikon byggs upp. Det är viktigt att notera att ortografisk läsning inte innebär att man läser ord som visuella bilder, utan att det istället innebär att man läser ord som kända bokstavsmönster som förutsätter att man känner igen den exakta bokstavsföljden i ett ord. Det här i sin tur innebär att alfabetisk läsning är en viktig förutsättning för att utveckla ortografisk läsning.

Vi är väl medvetna om att man sällan skiljer mellan alfabetisk och ortografisk läsning när man inom skola eller i andra sammanhang talar om barnens läsförmåga. I många läroböcker och testhandledningar används termen ordavkodning för att beteckna läsförmåga. Vi har valt att dela upp testet LäSt i två läsuppgifter (Avkodning nonord och Avkodning ord) så att det till viss del går att skilja mellan alfabetisk och ortografisk läsning. Avkodning nonord kräver alfabetisk läsning medan Avkodning ord öppnar upp för både alfabetisk och ortografisk läsning.

Den tidiga stavningsförmågan utvecklas parallellt med den första läsinläringen. Dessutom finns det stora likheter mellan avkodnings- och stavningsutvecklingen. De flesta beskrivningar av hur stavningsförmågan utvecklas (sammanfattas av Treiman & Cassar 1997) innehåller huvudsakligen tre faser: stavning baserad på bokstavsnamn, alfabetisk stavning och ortografisk stavning. Barn börjar ofta skriva genom att använda sig av bokstavsnamnen (exempel-

vis kan Emelie bli MLI). Barnen har då inte fullständig fonologisk kunskap och har svårt att separera konsonantljud från vokalljud i bokstavsnamnen. När barnen blir fonologiskt medvetna och kan dela upp ord i fonem så kan de också stava ljudenligt, så kallad alfabetisk stavning. Nästa fas innebär att man känner igen vanliga bokstavsmönster genom att ordet har blivit läst eller skrivet många gånger tidigare och finns lagrat som en ortografisk identitet. I detta skede lär sig barnet också att många ord inte stavas exakt så som de uttalas. Ortografisk kunskap krävs för att kunna stava till exempelvis låneord som inte stavas enligt våra svenska stavningsprinciper.

#### 4. Läsförståelse – en komplex färdighet

Att läsa med förståelse innebär mycket utöver att kunna avkoda orden automatiskt. De texter som eleverna möter under de första åren i skolan är ofta enkla både när det gäller ordval och meningsbyggnad. Men ju längre upp i skolan som eleverna kommer desto större krav ställs på elevernas språkliga färdigheter. Det finns många skillnader mellan det språk som eleverna möter i vardagliga konversationer och det språk som finns i skolans olika typer av texter. Skillnaderna består bland annat av ordval och grammatisk komplexitet. När läsförståelsen fungerar sker en koordination mellan processer och kunskap på många olika nivåer. För att övervaka läsförståelseutvecklingen hos elever i skolan är det viktigt att undersöka förståelse på tre olika nivåer: ordnivå, meningsnivå och textnivå (Cain 2010; se även Oakhill, Cain & Elbro 2014). Detta för att bedöma färdighetsnivå och kunna ge stöttning som gör skillnad för eleven.

Vikten av ett stort ordförråd kan inte nog betonas när det gäller läsförståelse. De ord som används i texter är ofta ovanligare och därmed svårare för eleverna jämfört med ord som används i vardagligt tal (Westby 2012). När det gäller meningsnivå krävs det kunskaper i grammatik, såväl syntax som morfologi för att härleda meningarnas betydelse. En viktig del i läsförståelse är också att eleverna kan reda ut referenser, exempelvis vilken person som ett pronomen syftar

tillbaka på. I skrift används ofta komplicerade konstruktioner, med exempelvis bisatser, vilket kan innebära svårigheter för vissa elever. På textnivå ställs det också högre krav på språklig förmåga. Duktiga läsare gör inferenser, dvs. textkopplingar, och fyller i information som inte direkt förmedlas i texten. För detta krävs bland annat kunskap om världen samt medvetenhet om olika textgenrer. Läsaren behöver också övervaka sin läsning för att själv upptäcka när förståelsen fallerar och ha strategier att använda sig av för att åtgärda bristen på förståelse.

En viktig uppgift för lärare inom alla ämnen i alla åldersgrupper är att arbeta för att eleverna har den läsförståelse som krävs för att ta del av de texter som ingår i undervisningen med behållning. Enligt Høien och Lundberg (1990) går det att dela in läsförståelse i fyra olika nivåer: bokstavlig, tolkande, kreativ och kritisk förståelse. Bokstavlig förståelse innebär att läsaren förstår innehållet i texten som står explicit uttryckt. Men för att få en djupare förståelse av en text krävs att läsaren gör olika typer av textkopplingar, så kallade inferenser. Vid tolkande förståelse kopplar läsaren ihop olika textdelar med varandra för att bygga en helhet. Läsaren behöver också ofta använda sig av kunskap inom olika områden för att förstå texter. Detta kallar författarna för kreativ förståelse. Ett eftersträvanvärt mål för lärare bör vara att eleverna tillämpar kritisk läsning. Kritisk läsning innebär att använda all sin kunskap för att värdera texten och att ha ett ifrågasättande förhållningssätt. För att detta ska vara möjligt krävs kontinuerlig bedömning av läsförståelse på olika nivåer med såväl formella som informella tester. Läsförståelsedelen i LäSt ger möjlighet att utvärdera och följa upp läsförståelse på textnivå. Testet innehåller såväl direkta frågor som inferensfrågor.

#### 5. Olika typer av lässvårigheter

Som beskrevs ovan kan svårigheter i någon av delarna i the Simple View of Reading (avkodning eller språkförståelse) leda till läsförståelseproblem. De elever som har både avkodnings- och språkförståelseproblematik har förstås extra svårt med sin läsning. Denna profil kan exempelvis uppvisas av elever med språk-



störning och intellektuella begränsningar. I nedanstående avsnitt fokuseras grupper med specifika nedsättningar i dimensionerna enligt the Simple View of Reading.

Specifika läs- och skrivsvårigheter eller dyslexi orsakas ofta av problem i vissa språkliga funktioner, särskilt de fonologiska, som är viktiga för att kunna utnyttja skriftens principer för avkodning av språket. Det betyder att dålig ordavkodning kan vara en indikation på specifika läs- och skrivsvårigheter. Dessa problem visar sig också som svårigheter att uppnå en automatiserad läsning. Dålig stavning är ytterligare en stark indikator på specifika läs- och skrivsvårigheter. Uppskattningsvis ca 5–10 procent av befolkningen drabbas av specifika läs- och skrivsvårigheter och dessa problem uppträder redan i de första åren i skolan (Høien & Lundberg 2013). Det betyder att LäSt, vars syfte är att observera avkodning och stavning, också lämpar sig väl för att tidigt upptäcka elever som riskerar att utveckla specifika läs- och skrivsvårigheter. Mer information om hur man kan tolka resultat från LäSt och tankar kring pedagogiska implikationer redovisas i avsnittet *Tolkning av resultaten från LäSt*.

Det finns också elever som har problem med läsförståelsen som en följd av språkliga nedsättningar. Internationellt kallas de elever som har fungerande avkodningsförmåga i kombination med nedsatt språkförståelse för *poor comprehenders* (Cain 2010; Elwér 2009; Hulme & Snowling 2011). Deras problem är inte specifika för läsförståelsen utan kommer också till uttryck i hörförståelseuppgifter, men problemen blir extra tydliga i läsförståelsen. Anledningen till detta är att läsförståelse ställer höga krav på god språkförståelse. På gruppnivå uppvisar poor comprehenders nedsättningar på såväl ordnivå, meningsnivå som textnivå. Gruppen uppvisar ofta svag förmåga på olika typer av ordförrådsuppgifter samt grammatiska förståelseuppgifter. Dessutom har de svårigheter med att göra inferenser samt övervaka sin läsning. Studier har visat att elevernas problem kvarstår över tid samt att elevernas problem ofta inte upptäcks i klassrummet (Cain & Oakhill 2006; Yuill & Oakhill, 1991). Detta är starka argument för att noggrant övervaka elevernas läsförståelse kontinuerligt i grundskolan.

## 6. Varför ska man använda LäSt?

I dagens skola krävs att alla kategorier av lärare och annan pedagogisk personal metodiskt följer upp elevers tidiga skriftspråkliga utveckling. En god läs- och skrivutveckling är grunden för lärande i skolan. Det kan innebära att läraren kombinerar sin dokumentation och bedömning av elevernas läs- och skrivutveckling i klassrummet med mer formella läs- och skrivtester. Dessa bedömningar ska sedan vara underlag för planeringen och genomförandet av undervisning som ger ett effektivt stöd för barnens läs- och skrivutveckling. Läs- och skrivtester ska också fungera som ett hjälpmedel i kommunikationen lärare emellan samt mellan lärare, elev och föräldrar. Två grundläggande delar i läs- och skrivutvecklingen som är relevanta att regelbundet dokumentera är avkodning och stavning. Snow med kollegor menar att dessa förmågor är så pass centrala i den tidiga läs- och skrivutvecklingen att återkommande testning på ett metodiskt sätt bör förekomma för alla elever i grundskolan (Snow, Burns & Griffin 1998). LäSt är ett läs- och stavningstest som ger en fördjupad bild av elevens skriftspråkliga utveckling med avseende på avkodning och stavning. LäSt innehåller också ett läsförståelsetest. Att ha god läsförståelse är grunden för fortsatt framgång i skolan inom alla ämnen. Läsförståelse är en komplex färdighet och utveckling av denna förmåga måste noggrant övervakas för att på bästa sätt kunna förebygga svårigheter, säkerställa att undervisningen underhåller redan etablerade nivåer samt att fånga upp elever om de riskerar att halka efter. Undervisning i läsförståelse i de tidiga åldrarna ställer höga krav på kompetens hos läraren. En bra beskrivning av arbetsätt och utgångspunkter för strukturerad undervisning på ordnivå, meningsnivå samt textnivå finns i boken "Understanding and teaching reading comprehension - A handbook" av Oakhill, Cain och Elbro (2014).

LäSt innehåller två avkodningsuppgifter (i två versioner vardera): Avkodning nonord och Avkodning ord. Avkodning nonord mäter i huvudsak alfabetisk läsning. Alfabetisk läsning är inte bara ett viktigt steg på vägen mot ortografisk läsning, utan är även en fortsatt



viktig lässtrategi när man möter nya ord i en text. För att kunna ägna sig åt innehållsliga aspekter av texten är det viktigt att bygga upp ett stort förråd av ord med stabila ortografiska identiteter som läses genom ortografisk läsning. Den andra läsuppgiften, Avkodning ord, har för avsikt att ge elever möjligheter att läsa ord ortografiskt. Medan läsuppgiften Avkodning nonord förutsätter en alfabetisk avkodning kan man genomföra läsuppgiften Avkodning ord med båda lässtrategierna. Vi vill också poängtera att orden som ingår i läsuppgifterna ska läsas högt av eleverna, vilket innebär att man som användare av testet i de allra flesta fall kan höra vilken lässtrategi eleven använder. Sådan information får man inte om man använder test som administreras i grupp. Att läsa enstaka ord utan sammanhang kan verka onaturligt, men det är en av uppgiftens poänger. När eleverna läser enstaka ord eliminerar man möjligheten för barnet att använda kontextuella ledtrådar för att gissa istället för att läsa ordet. Barnet måste helt enkelt visa att hon eller han själv kan läsa.

LäSt kan användas i flera sammanhang och på olika sätt. LäSt kan naturligtvis användas som ett statistiskt mått för att bestämma ett barns avkodnings-, stavnings- samt läsförståelseförmåga vid en given tidpunkt (observera att testet går att använda när som helst under hela skolarbetet). Men det unika med LäSt är att man kan använda det för att studera eller övervaka hur dessa förmågor utvecklas över tid. Många test anger förmågenivån med hjälp av en relativt grov stanineskala med nio steg (1 till 9). I normeringen av LäSt presenterar vi också stanineskalor. Men för att komma bort från det trubbiga mått som stanine innebär finns det möjligheter i LäSt att översätta råpoängen på testerna till läs- och stavningsålder, skolålder och percentiler. Jämfört med stanine ger dessa mått en väsentligt mer detaljerad beskrivning av nivån på avkodning, stavning och läsförståelse i förhållande till en population. Dessutom bidrar dessa alternativa mått med nya, effektivare och tydligare sätt att kommunicera läs- och stavningsförmåga för elever, inte minst när det gäller att beskriva framsteg. Med hjälp av måttet avkodningsålder får man reda på vilken faktisk ålder ett resultat på avkodningstesten motsvarar. Exempelvis kan man få ett resultat som innebär att en

elev som är 9 år och 8 månader gammal har en avkodningsförmåga som motsvarar en ålder på 8 år och 3 månader. Det innebär att eleven har en avkodningsålder som är 1 år och 5 månader lägre än elevens faktiska ålder. Det andra måttet, som vi kallar skolålder, innebär att man kan uttrycka en nivå av avkodnings-, stavnings- och läsförståelseförmåga som motsvarar en viss tid i skolan. Exempelvis kan ett resultat från en elev motsvara att hon har gått 3 år och 5 månader i skolan, trots att hon faktiskt endast har gått i skolan 2 år och 6 månader. Det tredje måttet för att beskriva nivån på förmågorna är percentiler. Istället för att dela in resultat i 9 nivåer som i stanine, kan percentilerna i LäSt dela in ett läs- och stavningsresultat i 20 nivåer (se mer i avsnitt 15).

Man kan även beräkna ett index (mått) på elevens avkodningsförmåga, dvs. en sammanslagning av läs- och stavningsuppgifterna Avkodning nonord och Avkodning ord. Användare av LäSt väljer förstås själv vilket eller vilka sätt att beskriva nivåer av läs- och stavningsförmåga som användaren själv föredrar och som bäst tjänar olika syften med att använda testet. Det är emellertid vår förhoppning att så många som möjligt ser värdet av att kunna använda olika mått på elevernas förmågor.

LäSt kan användas för enskilda elever, grupper, hela klasser och skolor i den dagliga pedagogiska verksamheten. LäSt kan också med fördel användas för att utvärdera specialpedagogiska insatser på individ- eller grupp-nivå. LäSt är även ett utmärkt test för forskare inom läs- och skrivområdet. Ytterligare ett användningsområde är att administrera LäSt som en del av ett mer omfattande testbatteri vid diagnostisering av ungdomar och vuxna med läs- och skrivsvårigheter. Exempelvis kan man med LäSt få reda på att en 15-åring som kämpar med sin läsning läser på en nivå som motsvarar att hon eller han har gått 4 år i skolan. Vi vill också särskilt betona att LäSt är ett test som kan användas under hela skolarbetet. Det skiljer sig således från många andra test där man har gjort en normering under en begränsad tidsperiod.

# LäSt

## Elevinformation

Namn Kalle Karlsson

Pojke  Flicka

	År	Mån	Dag
Testdatum	15	10	15
Födelsedatum	06	07	10
Ålder	9	3	5

Årskurs 3  
 Skola Vasaskolan  
 Testare Britt-Marie Karlsson

## Resultat Avkodning nonord

Råpoäng del A	<u>14</u>
Råpoäng del B	<u>16</u>
Råpoäng del A + B	<b>30</b>

### Översättning av råpoäng (del A + B)

Läsålder	<u>7:9</u>
Skolålder	<u>0:10</u>
Stanine	<u>2</u>
Percentil	<u>10</u>

## Resultat Avkodning ord

Råpoäng del A	<u>32</u>
Råpoäng del B	<u>33</u>
Råpoäng del A + B	<b>65</b>

### Översättning av råpoäng (del A + B)

Läsålder	<u>8:0</u>
Skolålder	<u>1:2</u>
Stanine	<u>2</u>
Percentil	<u>10</u>

## Resultat Stavning

		<b>Översättning av råpoäng (stavning)</b>	
Råpoäng Stavning	<b>14</b>	Stavningsålder	<u>8:0</u>
		Skolålder	<u>1:2</u>
		Stanine	<u>2</u>
		Percentil	<u>15</u>

## Läsindex

Percentil Avkodning nonord	<u>10</u>	Läsindex	<b>10</b>
Percentil Avkodning ord	<u>10</u>	(Summa ÷ 2)	
Summa (av percentiler ovan)	<u>20</u>		

## Resultat Läsförståelse

		<b>Översättning av råpoäng (läsförståelse)</b>	
Råpoäng Läsförståelse	<b>19</b>	Läsålder	<u>8:0</u>
		Skolålder	<u>1:2</u>
		Stanine	<u>3</u>
		Percentil	<u>15</u>

## Anteckningar

---

---

---

---

---

---

---

---

Exempel

## Läsindex

Eftersom sambandet mellan Avkodning nonord och Avkodning ord ofta är väldigt högt finns i LäSt möjligheten att få ett samlat mått på avkodningsförmåga med hjälp av ett index. Detta index är ett medelvärde av percentilerna från deltesten Avkodning nonord och Avkodning ord. För att beräkna detta index summerar man percentilen för Avkodning nonord och motsvarande percentil för Avkodning ord, och därefter delar man denna summa med 2. I test- och svarsformuläret finns det ett avsnitt som tydligt visar hur man beräknar läsindex.

## 15. Vad betyder de olika måtten i LäSt?

### Stanine

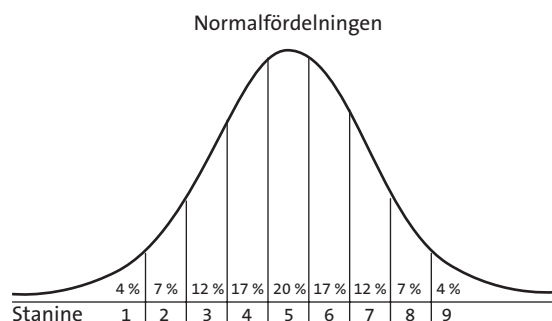
Med stanine översätter man en råpoäng till en niogradig skala. Stanine används för att visa hur en individ placerar sig procentuellt i förhållande till en population. I Figur 5 illustreras hur stanine förhåller sig till en normalfördelning. Enligt figuren motsvarar Stanine 1 att eleven har en läs- eller stavningsförmåga som placerar eleven bland de 4 procent sämsta i förhållande till populationen. Stanine 2 innebär att eleven har en läs- eller stavningsförmåga som placerar eleven bland de 11 procent sämsta i förhållande till populationen (dvs. 4 + 7 procent).

### Percentil

Stanine är ett grovt och trubbigt mått på läs- och stavningsförmåga. Därför har vi valt att även använda percentiler. Begreppet percentil används också för att visa hur en individ placerar sig i förhållande till en population. Skillnaden jämfört med stanine är att percentil översätter råpoängen i läs- och stavningsförmågan till en 20-gradig skala. Om en elev har percentil 15 i Avkodning nonord innebär det att 15 procent av populationen inom en viss årskurs presterar sämre än eleven, medan 85 procent av eleverna i samma årskurs presterar bättre.

### Läs- och stavningsålder

Läs- och stavningsålder är ett begrepp som används för att visa om en individ har en läs- och stavningsålder som motsvarar individens faktiska ålder. Exem-



Figur 5. Normalfördelning med procentsats för respektive staninevärde

pelvis om en elev som är 8 år och 6 månader gammal har en råpoäng i Avkodning nonord på 34 poäng motsvarar detta en läsålder på 8 år och 0 månader. Det betyder att eleven har en läsålder i Avkodning nonord som avviker 6 månader i förhållande till elevens faktiska ålder. På motsvarande sätt kan man översätta råpoäng i Avkodning ord, Stavning och Läsförståelse till läs- och stavningsålder.

### Skolålder

Skolålder är ett mått som visar om en elev har en läs- och stavningsförmåga som motsvarar den tid som eleven har gått i skolan. Exempelvis om en elev som har gått i skolan i 1 år och 6 månader har en råpoäng i Avkodning nonord på 34 poäng motsvarar detta en skolålder på 1 år och 0 månader. Det innebär att eleven har en skolålder i Avkodning nonord som avviker 6 månader i förhållande till den tid som eleven faktiskt har gått i skolan.

## 16. Tolkning av resultaten från LäSt

### Avkodning och Stavning

LäSt är ett test för grundläggande läs- och stavningsfärdigheter. Bristar i grundläggande färdigheter i läsning och stavning utgör den vanligaste orsaken till problem med läsförståelse och skrivning. Det är därför av stor vikt att upptäcka problem med läsning och stavning så tidigt som möjligt för att undvika senare läs- och skrivproblem. Barn kommer till skolan med olika förutsättningar för att lyckas med den tidiga läs-